

KÄRSÄKALLAN TALVETUS JA EISÄYS

Ulkona talvetaessa kärsäkalla-
lajin mukulat pitää suojata
hakkokilla. Armpion lajin
mukulat säilytetään +5...+10
asteessa kivimullan multaa.
Kukutusvaiheessa on tärkeitä
va mukulan pohjaa ja tarvittaes-
sa poistettava nahkarakainen
kivros, jotta se ei mädännytä
mukulaa.

Kärsäkalleja on helppo lisätä
siemenistä. Syksyllä kerätyt sie-
menet puhdistetaan hedelmälai-
hasta ja kuivataan huoneenläm-
mössä. Siemenet kyivetään see-
raavan ja keuhon hiekkatruve-
seokseen. Idätys tapahtuu huone-
lämmössä. Siemeniä voi
liottaa yön yli vedessä ennen
kyivää.

Pöytäweissa kärsäkalleihin kuuluva *Arisaema flavum* -laji.

Arisaema flavum -lajin hedelmystöjä.

Harvinaisuuksien metsästäjä

Puutarhuri Hannele Holmbergin puheessa vilisee nimiä, joita ei usein kuule suomalaisten puutarhaharrastajien keskusteluissa. Hänen intohimonsa ovat harvinaiset perennat.

TEKSTI IRMELI ANTTIROIKO • KUVAT HANNELE HOLMBERG

Kun Hannele Holmberg näkee jossain kuvan kiinnostavasta kasvista, alkaa nimen selvittely ja lajin metsästy. Esi-merkiksi amavivahantaa *Jasaca helioides* -laji hän etsi pitkään ja löysi sen lopulta Tanskasta erään yksityisen harrastajan kokoelmasta.

Kasvaimmat aarteensa hän on hankkinut Uudesta-Seelannista sekä Yhdysvaltojen 6. ja 5. menestymisyöhykkeiltä, jossa kasvien pakkasenkestä on -18...-29 astetta. Eksotiselta kuulostaa myös *Lallemantia* alkuperä: Ariatoliasta Iranin.

Suurimman osan kasveistaan Hannele ostaa Tanskasta tai Englannista. Olfessaan pohjoisamerikkalaisen istutuseuran jäsen hän tilasi seurata kantaa iristen janzakotta.

Kasvien etsimisessä ovat apuna internet ja alan ammattilehdet, kuten saksalainen *Garten praxis*. Myös ruotsalaisesta Trädgårdsmatörers-yhdistyksestä Hannele tilaa siemeniä. Viljelyohjeita kytty esimerkiksi professori Norman C. Denon vuonna 1993 ilmestyneestä kirjasta *Seed Germination Theory and Practice*. Peruskirjoihin kuuluu myös englantilainen *A-Z Encyclopedia of Garden Plants*.

– Kun haluan jonkin lajin ja joudun alusta lähtien selvittämään sen saatavuuden ja viljelyohjeet, tulee kasvita takas.

Yksi mieluimmista on siikkainen, matalahko *Lallemantia*, joka on viihtynyt Hannelen istutuksissa jo 6–7 vuotta. Se pitää hiekkapitoisesta maasta ja aurinkoisesta paikasta.

Kaikkiaan Hannele ja Hanne Holmbergin puutarhassaan on yli 2 000 kasvilajia ja -lajiketta, joista valtaosa on perennoja ja muain osa niistä harvinaisuuksia.

Oikea paikka, oikeat lisäysmenetelmät

Ei riitä, että siemenet tai kasvit saa kotinsa, vaan on myös perehdyttävä lajin kasvupaikkavaatimuksiin ja kasvatukseen.

Viljelymäärin saattaa olla hyvinkin pienestä kiinnä, vaikkapa syysaiteista. Vuodenvaihteen ronsaat saateit saattavat tuhota tänä talvena uuden-seelannin-pellavan (*Pharumium tenax*); onaa jai atvan liian määräksi pakkasten tultua. Laji viihtyy paikka, jossa pötkökasvit, esimerkiksi talvioon, syvälle turkeutuvat juuret pitävät kasvupaikan ilmastana. Kasvi kannattaa myös sijoittaa havunokilla.

– Aikana pidetty käsikalla, *Arisaema*, yllättä yhä edelleen, varsinkin kun niinkin tavallinen laji kuin *syysvaukko*, *Anemone hepatica*, on mimmalla menestyneet, kertoo Hannele kokemuksistaan.

Yleensä Hannele kokeilee erikoisuksia aivan kolmeeri oteeseen ennen kuin antaa periksi.

– Vuodet ovat erilaisia, eikä aina kasvupaikan valintakaan ole kohdalleen, joten vaita kolmas kerta toden sanoo.

Joskus voi käydä niinkin, että monta vuotta itämättä ollut kyöns herää vuosien jälkeen eloon. Yksi vuoden 2000 *Tridnum senile* -kolmielehtikyönsistä iti vaita viime heinäkuussa.

Otollista aluetta erikoisuuksille

Holmbergien puutarha sijaitsee sootuisalla paikalla Lotman-Suomessa, Kemissä, viiden kilometrin päässä merestä. Merenrantaan vuoksi syyky on pitkä, ja kasvit ehtivät tulleentua kuumolla en-

Kuvan Irmele Anttiroiko

Hannele Holmberg innostui kymmenisen vuotta sitten kasvierikoisuuksista. Kiinnostus vei niin mukanaan, että hän opiskeli viheralan puutarhuriksi Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksessa.

Haberlea rhodopensis viihtyy sorapedillä.

Lallemantia kukkii loppukesästä.

Kärsäkallalaji *Arisoema sikokianum*

Kastilleja (*Castilleja miniata*)

Valkomajavankaali (*Lysichiton camtschatcensis*)

Orostachys spinosa

Saxifraga fortunei 'Rubrifolia'

HANNELEN SUOSIKIT

Arisoema sikokianum -laji kuuluu kärsäkallalajiin. Sillä on viehättävä suojuslehdellinen kukinto ja aralimaiset lehdet. Mukula kasvaa soraisessa, hyvin kosteatta löpässä kasvualustassa.

"Kastilleja" (*Castilleja miniata*) on näyttävä, joka elää vuorovaikutuksessa heinien kanssa. Sillä on näyttävä, pitkä kukinta-aika.

Centaurea pindicola on viehkeä valkokukkainen kaunokkailaji, joka on vain runsaat 10 senttiä korkea. Sillä on nukkeiset lövälliset lehdet, ja se menestyy hiekkapitoisessa maassa kivien välissä. Kasvi on erittäin harvinainen.

Kruunutikankontti (*Cypripedium reginae*) kukka on vaaleanpunainen, ja se muistuttaa tavallista kelta-ruskeakukkaista tikankonttia. Se pitää happamammasta maasta kuin tikankontti ja viihtyy kosteahkossa paikassa.

Jancaea heldreichii on erittäin harvinainen perenna, joka pitää suojata hyvin talvimärkydeltä sekä kevätauringolta, koska se on ainavihanta tai oikeastaan "liihopeksi" nukkeine lehtiruusuineen. Se on varminta kasvattaa kivien välissä, jolloin se on helppo suojata liialta syysmärkydeltä esimerkiksi kattotileillä. Kasvia voi lisätä lehtipiistokasta asettamalla ne hiekkapitoiseen, kalkittomattomaan turveseokseen kesä-heinäkuussa.

Kelta- ja valkomajavankaaliin (*Lysichiton americanus*, *L. camtschatcensis*) puhkuaa puikeloiden ympärille huomiota herättävät suojuslehdet, jonka jälkeen kehittyvät banaanin lehtiä muistuttavat suuret lehdet. Siemeniä ei saa päästää kuivumaan varastoinnin aikana.

Ophiopogon pinniscapus 'Nigrescens' kuuluu käärmeenpartojen sukuun. Se on lähes mustanruskealehtinen harvinaisuus, joka korostaa värillään ympärillään olevia lajeja. Sitä kehoitetaan kasvattamaan kosteassa, varjoisessa paikassa, mutta se menestyy myös aurinkoisessa hiekkamaassa.

Orostachys spinosa muistuttaa kattomehittähtiä, mutta sen keskusta on matala ja tasainen. Taimet on syytä koulua ensimmäisen kerran hammastikun avulla, sillä ne ovat todella pieniä.

Sanguinaria canadensis 'Multiplex' on lumikin kerrannaiskukkainen muoto, joka viihtyy pensaiden varjossa, esimerkiksi alppiruusujen alla. Sitä lisätään jakamalla juurakkoa, joka leviää melko hitaasti.

Saxifraga fortunei 'Rubrifolia' on harvinainen, rikkoihin kuuluva laji, joka kukkii myöhään syksyllä. Pienet, valkoiset kukat muodostavat tuuren huiskilon. Lehdet ovat alta koristeellisen punaiset.

Punakolmillehti (*Trillium erectum*) on vuosien saatossa levinnyt jo yli 30 verson näyttäväksi ryhmäksi, vaikka kuiva, täysin aurinkoinen kasvupaikka ole sille paras mahdollinen.

Teksti Hannele Holmberg

Kaunokkeihin kuuluva *Centaurea pindicola* -laji

tilata kaikkialta maailmasta.

Kruunutikankontti (*Cypripedium reginae*)

nen talven tuloa. Tämä on eduksi erikoisuuksille ja varsinkin ilmastossamme harvinaisille puuvartisille lajeille.

Onneksi on, että tontilla ei ole savimaata ja sieltä löytyy erilaisia paikkoja suomalaisesta paimenteesta kriipustarhaan. Pohvelevat kasviryhmät rajoittuvat osaksi kalliioon, jonka kärkeessä on suojaisia kohtia harvinaisuuksille. Laajat marmaritit rahoittavat monilajisia istutuksia.

Perustamisaikavaiheessa tontille ajettiin turvepöytä suostunutta, johon sekoitettiin salaojajiekkaa. Aikoinaan hankittiin myös pelkkää turvetta, mutta se osoittautui liian hirtteiseksi. Välillä kasvialustaa vähän kalkitaan ja lannoitetaan. Keväisin Hannele levittää istutuksiinsa lisäksi turpeen karna kompostoitunutta hevosenlantaan muutamien sentin kerroksen.

Istutuksissa on harvoin useita saman lajin edustajia rinnakkain, vaan erikoisuudet kasvavat toistensa lomassa. Välissä on tottoja kasveja, kuten kuordiljoja tai päiväniljoja, mutta niistäkin Hannele etsii hiukan erikoisempia muotoja. Tällainen on esimerkiksi kerrannaiskukkainen ja kirjavalehtinen ruopäivänilja (*Hemerocallis fulva* 'Flora Pleno').

Monivuotista pipokaari (*Penstemon*) ei usein näe monialaisissa puutarhoissa, ja niistä Hannelella on monia lajeja, matalista korkeisiin.

- Ne ovat lyhytikäisiä, eikä niiden jakaminen tahdo innistua. Lisään ne siemenistä, kuten useimmat erikoisuuteni. >

Kerrannaiskukkainen lumikki, *Sanguinaria canadensis* 'Multiplea'

Punakolmilehti (*Trillium erectum*)

Kuva: Ilmari Anttonen

Jotkut harvinaisuudet menestyvät Hannelen istutuksissa

Punakatkeri (*Gentiana purpurea*)

Saussurean lehdet ovat aita koristeelliset.

Unikkokasveihin kuuluva luostariunikkolaji *Stylophorum lasiocarpum*.

Keltatorvikki (*Onosma stellulatum*)

Kutkuttavan kiinnostavia kasvilajeja

Kasvikierros alkoi Hannelen pienestä taimitontosta. Saksasta hankittu näyttävällisnäköinen kruunutikkakontti (*Cypripedium reginae*) varustaa ilmaston. Heti sen vieressä on erivärisiä kätsikkälönniä (*Arnica*), jotka yleensä pitävät talvetta sisällä. Hannella useimmat niistä kasvavat ulkona.

Puutarhakeijoissamme esitellään yleensä 3–5 katkerolajia (*Gentiana*), Hannelen kokoelmassa niitä on 20. Ilustuttavia ovat muun muassa ruskeapuna-kukkainen punakatkeri (*G. purpurea*) ja valkokukkainen *Gentiana tibetica*.

Hannelen puutarhassa on paljon aurinkoisia, liguiseviä kasvupaikkoja. Esimerkiksi herttainen keltatorvikki (*Onosma stellulatum*) menestyy parhaiten kivikkaisesta rinteestä, jossa se levittää siementänsä itseltään. Sen kukinta-aika on pitkä ja lehdet ovat karheat, ainavihannat.

Kestää pitkään ennen kuin takaisinmenen *Saussurea* antaa nappuna kukkia. Sen lehdet ovat alta kauniin hopeanharmaat. Kasvista kehittyi kasvukaudella jänniläinen, joka jää näyttäväksi talvenerottajaksi puutarhaan.

Unikkokasveihin kuuluva harvinainen luostariunikkolaji *Stylophorum lasiocarpum* kukki lähes koko kesän ja muodostaa samaan aikaan myös siemeniä. Perennat on kotaisin Pohjois-Amerikasta ja sopii metsäiseen kiikkapenkkiin. Tullaakseen koemaksi se vaatii kosketusta.

Väljeurikonista sinivaleunikko (*Mecanopsis betonicifolia*) on leviittänyt sinne tänne kalliin kaupan kasviryhmässä, ja pikkivaleunikko (*M. horridula*) yrittää varustaa huonosti erikoisella ruusullaan.

Kasvikierroksen päätyttyä Hannelen puutarhassa onat kävit alkavat turhautua liian tavallisuudelta. Tutustuminen erikoisuuksiin viehättää ajatukseni: miksi en minäkin alkaisi metsästä istutuksiini hiukan haastavampia lajeja? ●

Hannele Holmbergin kotisivut ovat internet-osoitteessa www.pihasuunnittelu.info. Palaamme vielä Hannelen puutarhaan, hänen kivikkonsa erikoisuuksiin ja talvetettaviin lajeihin.

YLLÄTTÄVIÄ TALVEHTIJOITA

Aciphylla aurea -lajilla on ainavihannat, pitkät ja kapeat koirihaaraiset lehdet, jotka muistuttavat heinäkasvia.

Keltavaulan (*Asarum procumbens*) voi saada menestymään talven yli hiekkapölyssä rinteemaastossa.

Trumpettikiikynnös (*Compsus radicans*) on siro köynnöskasvi lämpimään, hyvin suojaisaan kasvupaikkaan.

Nymphaea 'Helvola' -lumppeella on pienet keltaiset kukat. Kasvi on menestynyt talven yli lammissa, mutta yleensä se nostetaan talveksi vesämpöriin säilytettyäkki veteessä ja valoisessa paikassa.

Uudenseelanninpellavan (*Phormium tenax*) tyvellä pitää istuttaa voimakasjuurisia kasveja, esimerkiksi pikkutalvisota, joka vähentää maan jäätymistä. Lisäksi sen ylle kannattaa levittää havunokkia.

Ranunculus calandrinoides on suuri- ja valkokukkainen leinikkikasvi.

Roulu (*australis*) on matala, ainavihanta harmaahtainen kivikkokasvi.

Roscoe (*cautleoides*) on vaaleankeltaukkinen, urista muistuttava laji, joka pitää suojata erittäin hyvin talveksi.

Teksti Hannele Holmberg

Pikkivaleunikko (*Mecanopsis horridula*)

Yksi yllättävistä talvehtijoista, *Aciphylla aurea*.

Roscoe cautleoides pitää suojata hyvin.

vain pari kasvukautta.

KASVATUSVINKKEJÄ

- Istuta pääsääntöisesti kaikki harvinaisuudet kohopenkkeihin, jolle kasvupaikka ole riittäessä. Jo 20–30 sentin korotus avittaa kasvien talvehtimistä.
- Levitä levisioiden ja muiden ruusukkeellisten lajien, kuten ramondan (*Ramonda myconi*), tyvelle kerros karkeaa soraa tai sirtelä. Myös vaikeasti talvitettava kivikkokurjennokkia (*Erodium*) kaipaa tyvelle karkeaa kivaimesta ja läpäisevää kasvualustan.
- Peitä syysmärkyydelle arat lajit, kuten Haberine, *Juncoida heidreichii* ja *Orostachys spinosa*, saviruokun tai kattotilien päällä. Tarkoitukseen soivat myös kookoksen kuoret, jopa muovirasiat.
- Suojaa aivanhannat harvinaiset lajit kevätaurinkoa ja pakkasta vastaan havunoksilla. Suojaa saattaa kaivata esimerkiksi heinäkaimojan (*Acorus gramineus*).
- Selvitä erikoisuuksia kylväessäsi, millaista turvetta tai hiekkaa kylvöalustassa pitää käyttää, sillä multasekoitukset ovat usein lajikohtaisia. Kylvöihin sopii hyvin Kekkilän C1-turve, johon voit lisätä puhallushiekkaa (saa ostaa säkeissä). Lisää kylvöalustaan halutesasi myös perliittiä. Sekoita happaman maan lajien kylvöalustaan esimerkiksi maaturunneulasia.
- Kylvöt kannattaa tehdä mataliin ja leveisiin ruukkuihin, joissa on ehdottomasti pohjareikiä. Kylvökset eivät saa missään vaiheessa kurvia itämistapahtuman jälkeen.
- Käytä ruukutuksessa Kekkilän B2-turvetta, jota saa 400 litran punstepaalissa. Lisää siihen kevennykseksi salaajahiekkaa.

Suojien alle on kätkeyty muun muassa kynsimö (*Draba*) ja *Orostachys*.

Keräää talteen

Omasta pihasta löytyy yllättävän paljon lajeja, joista voit noukkia siemeniä kylvöksiin. Vähitellen kernuinto kasvaa, sillä siemenistä saat istutuksiin erikoisuuksia, ja mutaation kautta voi syntyä vaikkapa uusi kammis värimuoto.

TEKSTI JA KUVAT HIMEI ANTTIROKO

Pionerikoisuus aloittaa ikään kuin uuden kukintansa siemenkotien avautuessa. Punaiset marjamaiset helmet ovat kypsyttämättömiä siemenälheitä, sinisennus-tat ovat tuoreita siemeniä. Ne on kerättävä elokuun puolivälissä, eikä niistä tarvitse poistaa mustaa hedelmäläbbää. Pionin itämiseen saattaa joskus kulua parikin vuotta.

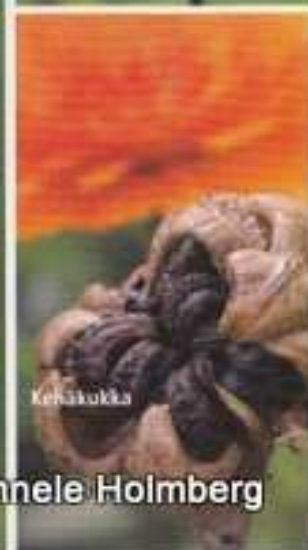
Ukonhattu

Lännekonsanmarja

Siivetelänherne

Kehäkukka

Siemenen laatu vaikuttaa kukinnan runsauteen.

Dhdakkeisiin kuuluvan *Cirsium eriophorum* -lajin nuokkuvat hedelmystöt ovat yhtä kauniita kuin kukatkin. Piikkiset pallerot kerätään syyskuussa.

Sormustinkukan (*Digitalis*) kukinto on saanut erikoisen muodon, joka johtuu joko mutaatiosta tai – jos ilmiö toistuu useassa kasvilla – kasvutekijöistä.

Tulikukan (*Verbascum*) pieniä siemeniä kehittyy pitkään kukkavarteen runsaasti. Kukinnoissa on vielä syyskuussa sekä kukkia että kypsä siemenkotia.

Salkoruusuja (*Alcea*) lisätään siemenistä. Kerrannaiskukkaisen kasvin siemenistä syntyy sekä yksinkertaisia että kerrannaiskukkaisia taimia.

Siementen kerääminen yksivuotisista kesäkukista ja yrtteistä onnistuu vasta-alkajalakin. Samettikukan, kehäkukan, leuanin ja timonin siemenet säilyttävät itävyytensä monta vuotta ilmavassa paperipussissa ja krusassa varastissa.

Omaista pihasta kannattaa poimia myös kaksivuotisten sormustinkukan, salkoruusun, harjaneilikan ja maariankellon siemeniä. Koristeellisiin puusestuihin pakattuna ne ovat haluttu lahja.

Mycs kasviista, kuten tomaatin hedelmälähasta, on helppo ottaa siemeniä talteen. Jos olet ehtinyt harantuksessa jo pidentymälle, kokeile kasvattaa kysyksiä tai kankinaurista kukkivaksi, jotta saat omia lisäsiemeniä. Jopa perunaa voit lisätä siemenistä.

Menivuotisten kellojen, akilesojen ja ritarinkannusten siemeniä saat valvasta talteen. Suurin osa itää melko helposti, mutta sokajen sisällä on yllättäviä lajikohtaisia eroja itävyydessä.

Vasemmalla neidonkielen (*Echium*), oikealla harmaakäenkukan (*Lychnis coronaria*) siemeniä

Maatilaiskasvit, kuten isotähtiputki (*Astrantia major*), kuuluvat puutarhan kestäviin peruskasveihin. Kerää niiden siemeniä, jotta kannat säilyvät tuleville sukupolville.

Kirjokurjenmiekan (*Iris versicolor*) koristeelliset siemenkotat ovat kuin pieniä banaaneja.

Rosettiratamo (*Plantago major* "Rosularis") säilyttää siemenlisäyksessä kauniin kasvumuotonsa.

"Iрман ihme" on tomaattimuoto Tampereen seudulta. Sen siemenet ovat haluttuja erikoisten hedelmien vuoksi.

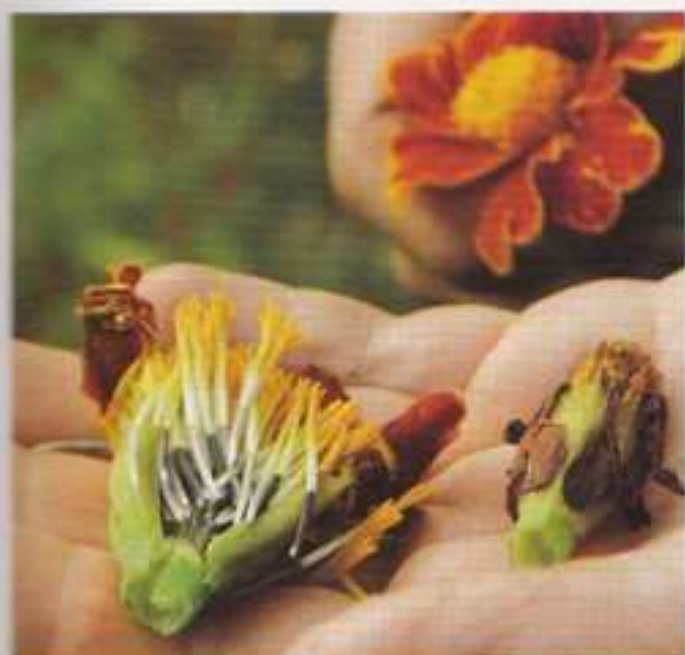
Sinipallo-ohdaketta
(*Echinops bannaticus*) on
helppo lisätä siemenistä.

Pihasuunnittelu Hannele Holmberg

Luostarionikoiden
(Stylophorum) siemenet
ovat kypsänä mustia.

Kerää siemenet vasta tuleentuneina.

Talteen kääpiö- ja ryhysämestikkukien siemenet seuraavan kevään kylvöä varten, sillä ne on erityisen helppo kasvattaa taimiksi.

Kokkosenhalu johtaa lopulta yhä laajemmaksi lajien siementen keräilyyn. Ise kasvatetut pihapoutat, alppimauristeymät, palkitsevat puutarhoissa pimentuneen tarhuan, sil-

li kirkkoina työtä voi olla jopa kasvattajan ensiään nimeetty uusi laji. Mielenkiintoa keräilyyn tuovat myös kukkien ja lehtien värinmuutokset.

Kasvatkaa muistaa, että siemen-

jättilaukan (*Allium giganteum*) hedelmistö on koristeellinen koko kesän. Kehittyminen siemenestä kukkivaksi yksilöksi kestää vuosia.

kyvöissä kaikki jälkeläiset eivät aina ole emokavain kaltaisia. Häviävä ominaisuus on muun muassa kukkien keräilyomaisuus. Myös värit toisinaan muuttuvat; sinikukkaisesta keh-

keytyy valko- ja vaaleanpunakukkaisiin jälkeläisiin tai summaan kukkaan ilmaantuu kalta eri sävyt. Esimerkiksi vaaleanpunakukkaisesta kesämalvikista kehittyvät siemenistä voi kas-

Kerää talteen vain ehjät, kookkaat siemenet. Kehäkukan siementaimia voi nousta maasta omia alppimauristeyksiä myöskin seuraavana kesänä. Pikkuhiljaa siementuotanto taantuu.

Hedelmystöt ovat kuin kasvin toinen kukinta.

vaa valkokukkaisia yksilöitä – tai toisin päin.

Lehtien punainen väri sailyy muun muassa pörppurahappomäärällä, mutta kasiniljojen lehtien värimuodot eivät välttämättä periydy kuin osalle jälkeläisiä. Siksi ne lisääntyy jakamalla. Värimuunnos on yleensä väistyvä ominaisuus. Esimerkiksi okakuiten muodosta väri joka kymmenes siemenistä lisää tyyni on neulasiltaan kauniin hopeisen.

Hyvät keräyskohteita ovat varsinkin ne koristekasvit, joita tarvitaan paljon. Pääni niitä varten riippaasti eri päiväkkäatalajeja, sillä ne tuottavat paljon siementä. Valitse vokaan lisäksi vaikkapa kelloja ja sarmakuismaa.

Ite kerätyillä siemenillä voit saada kasvivalikoimasi jotain sellaista, jota ei vielä ole myynnissä ja jonka viljely siemenestä kukkivaksi tuottaa aivan uusia muunnoksia. Harvinaisuus on muun muassa laksevuotinen hopeasalvia (*Salvia argentea*), jonka saat parhaiten itsellesi siemenistä kasvattamalla.

Kerää ennen varisemista

Alasta siementen kerääminen viiteitään, kun hedelmät, esimerkiksi siemenkodat ja -palot, alkavat tummua ja halkella. Kun marjat ja siemenet varisevat maahan, on jo kiire. Siemenet ovat kypsinä mustia tai ruskeita, vihreinä ne ovat tulleentamattomia. Ainakin alkukesästä kukkivat lajit ehtivät kypsyttää itäviä siemeniä Suomen lyhyen kesän aikana.

Parasta siemeniä syntyy aurinkoisina kesinä valoisailla paikoilla, mutta liian kuivana kesinä siemenpalot ovat tyhjiä ja siemenet pieniä. Elin-

voimaiset, muuttavassa maassa kasvavat yksilöt tuottavat hyvälaatuisia siemeniä.

Valitse kerätesssi palleita siemenkotiä tai vioittumattomia hedelmiä. Hylkää pienet tai epämuodostuneet kodat ja lidut, sillä niiden sisällä olevat siemenet ovat kevyitä ja ehkä vajasti kehittyneitä. Paras tulos syntyy, kun valitut emoyksilöt tarkoin. Hylkää tuhoojien vioittamat kasvit. Kokkien ristipölytyksen voit estää kiottamalla kukat haaraan. Esimerkiksi eri kurpitsalajit risteytyvät herkästi kasvuaan lähekkäin.

Suurin osa pitkälle jalostetuista risteymistä ei tuota itäviä siemeniä. Tällainen on muun muassa loistokarjienpolvi (*Geranium Johnson's Blue*).

Kuivaa siemenet keräämisen jälkeen huolellisesti. Jo vähäinenkin kosteus saattaa pilata siemeniä. Puhdista kodat ja ylimääräiset kasvinosat, jotka vaikeuttavat kylvöä tai homehtavat säilyksen aikana.

Varasta siemeniä nimilappuilla ja kertopäivämäärällä. Suojista satoi kylvöherkeen saakka paperipussissa tai kuivellisuus astiassa, ylösvuotiset huoneenlämmössä ja peitetty sekä puovattiset lajit hankaa viileämmässä kuivassa paikassa.

Osa siemenistä säilyttää itävyytensä pitkään, kuten koristetopakka ja mooksenpalavapensas, osalla itävyys heikkenee nopeasti. Kylvet saksankiveli ja vaahteralajit heti siementen kypsyttyä yksilöllä. Jouluruvon itävä vasta toisena vuotena kylvöistä kaleden pakkasjakson ja yhden lämpöjakson jälkeen. Myös joidenkin katkeroiden (*Centaura*) itämisistä joudut odottamaan pitkään.

Kaksivuotinen myskisalvia (*Salvia sclarea*) on helppo lisätä siemenistä. Se kylväytyy myös itsestään kasvupaikalleen.

Siemenistä lisääntyessä syntyy myös miellyttäviä yllätyksiä esimerkiksi kahden lajin risteytyessä keskenään. Vaaleanpunainen sormustinkukka (*Digitalis*) saattaa olla pikkukelta- ja itävallansormustinkukan risteymä.

Helposti itäviä

Alppikellat (*Soldanelia*)
Alppitändit (*Leontopodium*)
Harsokukat (*Gypsophila*)
Helokit (*Denothera*)
Kellot (*Campanula*)
Kleitoslät (*Cloytonia*)
Neilikat (*Dianthus*)
Ohdakkeet (*Cistus*), myös kruuruohdake (*Dianthus acaulis*)
Rantakukat (*Lythrum*)
Revonpavut (*Thermopsis*): Siemenen hiominen ja liotus yön yli nopeuttaa itämistä.
Palojyrtit (*Phlomis*)
Sormustinkukat (*Digitalis*)
Paperikoivu (*Betula papyrifera*)
Saarnivaahtera (*Acer negundo*)

Vaativat kylmäkauden

Akileiat (*Aquilegia*)
Jalkalehdet (*Podophyllum*)
Hiitaliljat (*Anthemium*)
Kätkäret (*Centaura*)
Könnänmarjat (*Actaea*)
Kurjenmiekat (*Iris*)
Kullerot (*Trollius*)
Kylmäkukat (*Pulsatilla*)
Paratiroilijat (*Parosidea*)
Pörskäsuuret (*Veratrum*)
Ruoskulemiköt (*Adonis*)
Sivertelänherne (*Ophiopogon*)
Itäminen epätasais- ta ja kestää pitkään
Tähtiputket (*Astroantia*)
Ukonhatut (*Aconitum*)
Vuokot (*Anemone*)

Sinipallo-ohdakkeen ja oikealla tulikukan siemenkotiä ja siemeniä.

Kärhöjen luonnonlajeja voi lisätä myös siemenistä. Clematis odora-sorin lajilla on suloiset kukat ja hyvin koristeelliset hedelmästöt, jotka keräävät ensin kovia pakkasia. Siemenet vaativat kylmähäätelyn itäisseen.

Kasvatus siemenestä kukkivaksi on pitkäpinnaisen hommaa.

Koristeellista siemensataa. Keskellä valkokonnanmarja (*Actaea niva*), vasemmalla *Papaver cambrica* -unikkolajin siemeniä, alla syysmyrkkyliljan (*Colchicum autumnale*) ja ylhäällä oikealla hullukaalin hedelmystöjä.

Merkitse niin siemenpusselihin kuin kyttöruukkuihinkin kasvin nimi ja keruu- tai kyttöajankohta.

Sinipökkiputken (*Eryngium planum*) hedelmystöjä.

Puntarhuri Hannele Holmberg Komiosta kerää loppokesästä ja syksystä omasta puutarhastaan runsaasti siemeniä, jotka hän säilyttää paperipusseissa tai suljettavissa tinaoissa pimeässä. Perennatosen, pensaiden ja puiden siemensadon hän pitää viileässä kyttöhetken saakka.

Kerun hän aloittaa yleensä elokuun puolella, kun ensimmäiset siemenet valkevat maahan tai kodat ja lidut raottuvat. Tällöin siemenet ovat

jo muuttaneet viilestä ruukeiksi tai muutiksi.

Stuurimman osan siemenistä Hannele kyttää siinä tammii-helmikuussa, sillä monet kyttökäet kaipaavat viikon lämpimän jakson ennen (maan viikon kylmää kautta. Hän kikkuttaa kyttöruukat lämpökäson jälkeen viileään kellariin tai ulkoiseen varjoon.

Kyttökäet eivät saa kättä käsitteilyvaiheiden aikana. Kosteus pelmit-

tää käonen, mutta siemenet saavat itää vasta säiden lämmettyä.

- Jos ne eivät käsitteilyjakson aikana syntyä ruukeiksi. Kyttökäet on tuotava lämpimään, ja tällöin ei aina ole valoa riittävästi tunkaan kasvot.

Hannele ei kyttä syksyllä, koska monet puutarhuriot eivät silloin hänen aikansa. Se onnistuu kuitenkin hyvin kyttämällä siemenet ruukkuihin ja kättökäihin puutarhastaan tul-

Kaukasianpioni (*Paeonia mlokosewitschii*) on kyttetty maaliskuussa 2000, ja se kukki ensimmäisen kerran kesällä 2007. Yllättäen joukossa oli myös punakukkainen muoto.

Havupuut kehittyvät siemenkyttöistä hitaasti. Helmikuussa 2004 kyttetty keltamänty (*Pinus ponderosa*) on nyt hiukan alle 10-senttinen puun alku.

